

Piotr Semków

Zapomniane dokumenty V Rewiru Policyjnego w Wolnym Mieście Gdańsku

Acta Cassubiana 7, 275-287

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Semków

Zapomniane dokumenty V Rewiru Policyjnego w Wolnym Mieście Gdańsku

W ciągu wielu lat, które upłynęły od zakończenia II wojny światowej, powstało wiele pozycji dokumentujących przygotowania wojenne strony polskiej i niemieckiej¹. Nadal jednak „w ukryciu” pozostają pojedyncze dokumenty, które choć nie zmieniają w istotny sposób całości oglądu sytuacji polityczno-militarnej Polski i Niemiec latem 1939 roku, uzupełniają dotychczasową wiedzę na ten temat.

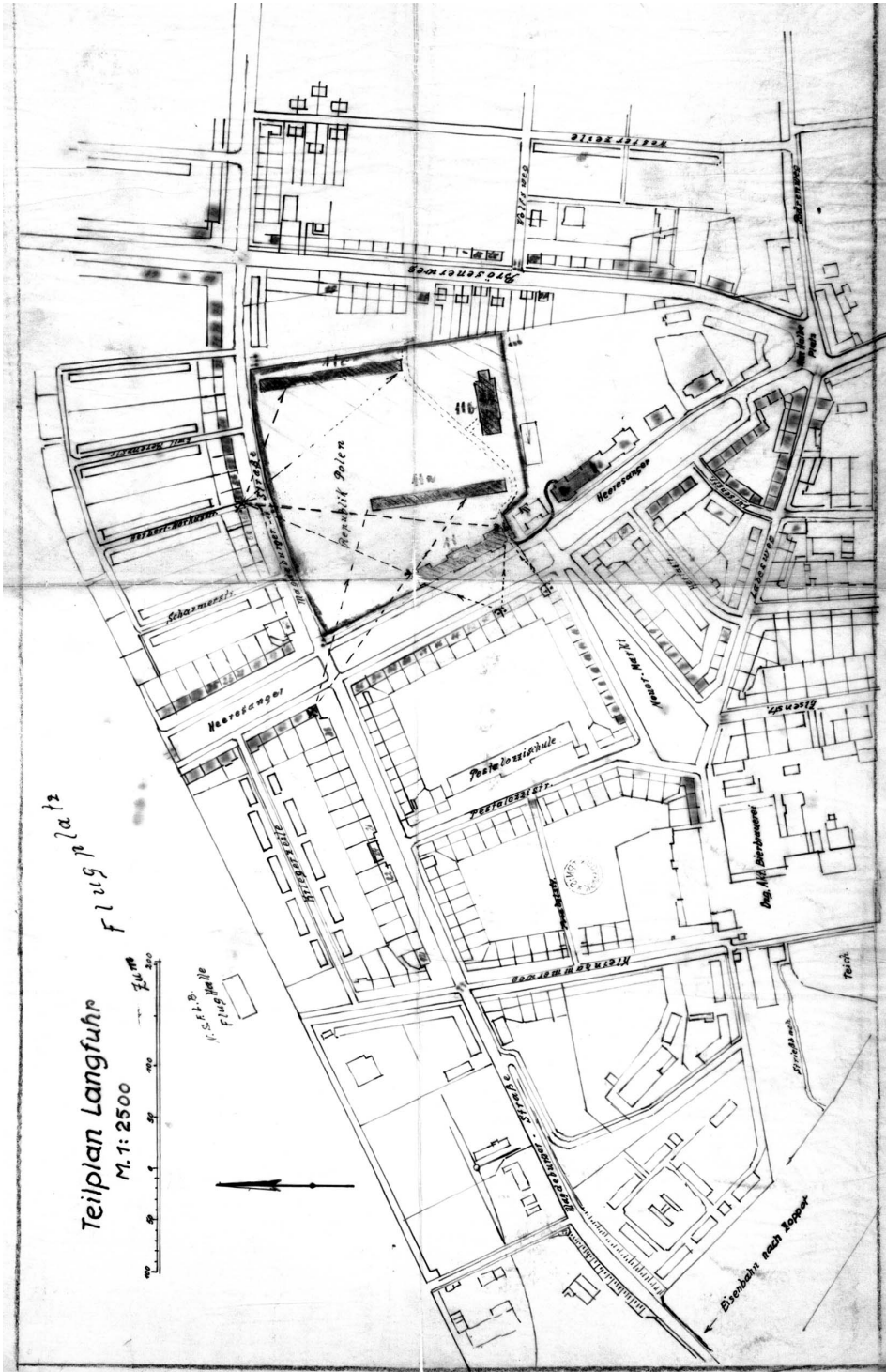
W 1987 r. ukazała się praca autorstwa Stanisława Mikosa o polskich studentach Politechniki Gdańskiej². Autor wspomina w niej o planie operacyjnym sporządzonym przez Niemców na wypadek podjęcia próby zajęcia polskiego Domu Akademickiego siłą. Szkic sytuacyjny miejsca, oznaczonego jako „Republik Polen” (okolice kościoła p.w. św. Stanisława w Gdańsku–Wrzeszczu) ukazywał rozmieszczenie broni maszynowej, której ogień pokrywałby całą przewidzianą do ataku okolicę (Dom Akademicki, stadion i zabudowania klubu sportowego „Gedania”, wspomniany już kościół, pobliskie zabudowania)³. Niestety, autor wspominał jedynie o samym planie, bez załączonych do niego dokumentów operacyjnych. Na możliwość istnienia takowych dokumentów – załączników wskazywał znany już w historiografii i wielokrotnie przywoływany w literaturze plan ataku na Poczta Polska w Wolnym Mieście Gdańsku⁴.

¹ Podanie całości dostępnej literatury na ten temat zdecydowanie wykracza poza ramy niniejszego tekstu, ale wystarczy wspomnieć choćby pozycję, której autorem jest A. Woźny, *Niemieckie przygotowania do wojny z Polską*, Warszawa 2000, czy niemiecką – R. Michaelis, *Die Geschichte der SS- Heimwehr Danzig*, b.m.w., 1990.

² S. Mikos, *Polacy na politechnice w Gdańsku 1904-1939*, Warszawa 1987.

³ Ibidem, s. 307, oraz ilustracja 65.

⁴ Zob. np. F. Bogacki, *Poczta Polska w Gdańsku*, Warszawa 1978, s. 64 -70.

Plan części Wzescza z zaznaczeniem przyszłego ataku

Tymczasem okazało się, że w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku znajduje się (przypuszczalnie) komplet planów i szkiców obrazujących niemieckie przygotowania do ataku na jedną z polskich placówek w Wolnym Mieście Gdańsku latem 1939 r. W zbiorze tym zawarte są cztery dokumenty datowane na koniec czerwca 1939 r., plan sytuacyjny (identyczny jak w pracy S. Mikosa), rzut architektoniczny fasady budynku przy Heeresanger 11 oraz cztery dokumenty operacyjne⁵. Wspomniane wyżej materiały dotyczą niemieckich przygotowań do ataku na „Republik Polen” i jeden z nich został podpisany przez Johanna Wedemanna, który latem 1939 r. jako Hauptmann der Schutzpolizei był szefem V Rewiru Policyjnego w Wolnym Mieście Gdańsku⁶.

Od razu można zauważyć podobieństwo do wspomnianych już wcześniej planów ataku na Poczta Polska. W obu przypadkach czas wytworzenia dokumentów wskazuje lato 1939 r. (koniec czerwca – początek lipca 1939 r.). Również w obu przypadkach podpisane zostały przez szefów rewirów, na terenach których znajdowały się obiekty przewidziane do zajęcia (poczta – II Rewir Policyjny; „Bratniak” – V Rewir Policyjny). Jednoznacznie po raz kolejny potwierdza to tezę o prowadzonych przez policję gdańską ukrytych działaniach o charakterze militarnym, wymierzonych przeciwko polskim placówkom w Wolnym Mieście Gdańsku⁷.

Niezwykle interesującym wydaje się być dokument trzeci ukazujący listę mieszkańców Polaków z okolic polskiego domu studenckiego w Wolnym Mieście Gdańsku. W świetle ich późniejszych losów można określić owo zestawienie jako listę proskrypcyjną osób przeznaczonych do aresztowania.

Wymieniane w dokumentach obiekty nie tworzyły zwartej zabudowy. Największym z nich był dwupiętrowy polski Dom Studencki („Bratniak”) położony przy Heeresanger 11. Budynek ten o konstrukcji ceglanej był dawnymi koszarami i po umocnieniu mógł spełniać rolę odosobnionego punktu oporu Polaków przeciwko atakującym⁸. Zresztą policja gdańska liczyła się z możliwością podjęcia

⁵ Z informacji uzyskanych przez autora w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku wynika, że materiały te po raz pierwszy zostały odnotowane w zeszycie pt. „Akcesja materiałów do dziejów Gdańska i Kaszub XIX i XX wieku” pod pozycją nr 41 w dniu 13 września 1958 r., jako nabyte „z zabezpieczenia”. Początkowo dokumenty znajdowały się w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku, którego kontynuatorem od 1956 r. jest Gdańskie Towarzystwo Naukowe, a następnie zostały przekazane do Biblioteki PAN w Gdańsku (stara sygnatura GTN 158).

⁶ Wedemann Johannes, ur. 6 XII 1894 r. Od 1 XII 1937 r. Hauptmann der Schutzpolizei. W 1939 r. zamieszkały w Gdańsku, przy Winterfeldtweg 11. *Danziger Beamten – Jahrbuch 1939*, Danzig, b.r.w., s. 302.

⁷ P. Semków, *Przygotowania wojenne policji gdańskiej*, [w:] *Na rozstajach dróg. Gdańsk między Niemcami a Polską (1920-1939)*, Gdańsk 1998, s. 221-233. Szerzej na temat Policji Wolnego Miasta Gdańska zob. idem, *Policja w Wolnym Mieście Gdańsku (1920-1939)*, „Przegląd Policyjny”, nr 1 (57)-2(58), Szczytno 2000, s. 51-73.

⁸ Szerzej na temat możliwości przygotowania budynków do obrony zob. S. Rowceki, *Walki uliczne*, Warszawa 1928, s. 95-105. O podejmowanych przez stronę polską przygotowaniach

zbrojnego oporu przez mieszkańców „Bratniaka”, których szacowano na około 180 zdolnych do walki mężczyzn, jednocześnie określając ich jako „niebezpieczną polską elitę”. Zresztą, jak świadczą późniejsze doświadczenia związane z atakiem na Poczta Polską, wielogodzinna walka w odosobnieniu była możliwa do wykonania.

Prezentowane poniżej dokumenty pochodzą ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku. Pozostawiono język i styl oryginału. Naniesiono jedynie niektóre poprawki i uzupełnienia.

Dokument I

1939 r., czerwiec 26. Rozkaz dotyczący obserwacji i zamknięcia okolic polskiego domu studenckiego w Wolnym Mieście Gdańsku.

Danzig- Langfuhr, den 26.6.1939

Befehl für die Beobachtung und Abriegelung des polnischen Studentenheims.

An Kräften stehen der Wache Heeresanger zur Verfügung:

- 1) Eigene Kräfte..... 13 Beamte
- 2) Verstärker Polizeischutz (gestellt von der Wache Jäschkental)... 10 Mann

Sa: 23 ”

A) Aufgabe:

- 1) Beobachtung des Studentenheims. Jede wahrnehmende Veränderung ist sofort dem Kommando der Schutzpolizei telefonisch und durch Radfahrer zu melden.
- 2) Abriegelung des Studentenheims, um ein Entweichen polnischer Elemente aus dem Studentenheim bezw. Zuzug neuer Elemente zu verhindern.

do obrony „stanu posiadania” w Wolnym Mieście Gdańsku zob. np. S. Salmonowicz, *Ludwik Muzyczka 1900-1977, polityk i żołnierz*, Warszawa 1992 s. 49-50.

B) Einsatz der Kräfte

- Zu 1) Einrichtung eines Beobachtungspostens auf dem Turm des Observatoriums, Stärke 1/2 Beamte. Feuerwirkung in Richtung Heeresanger- Magdeburgerstrasse, sowie Heeresanger zum Max Halbe-Platz und Zugangstrasse vom Studentenheim zum Brösenerweg.
- Zu 2) Sicherungsposten in Stärke 1/3 Beamte auf dem Balkon des Hauses Heeresanger 46^a. Feuerwirkung auf die Strassenfront des Studentenheims Heeresanger, sowie Gedania^b – Sportplatz.
Sicherungsposten in Stärke 1/4 Beamte, dazu 1 M. P. auf dem Balkon des Hauses, Magdeburgerstrasse – Ecke Herbert Norkusstrasse. Feuerwirkung Magdeburgerstr. in Richtung Adolf Hitlerstrasse und polnisches Studentenhaus von der Hofseite.
Sicherungsposten in Stärke 1/4 Beamte auf dem Balkon des Hauses Brösenerweg 38.

Wenden

Feuerwirkung Brösenerweg in Richtung Max Halbe – Platz, sowie Brösenerweg in Richtung Eckhof und polnisches Studentenheim von der Hofseite.

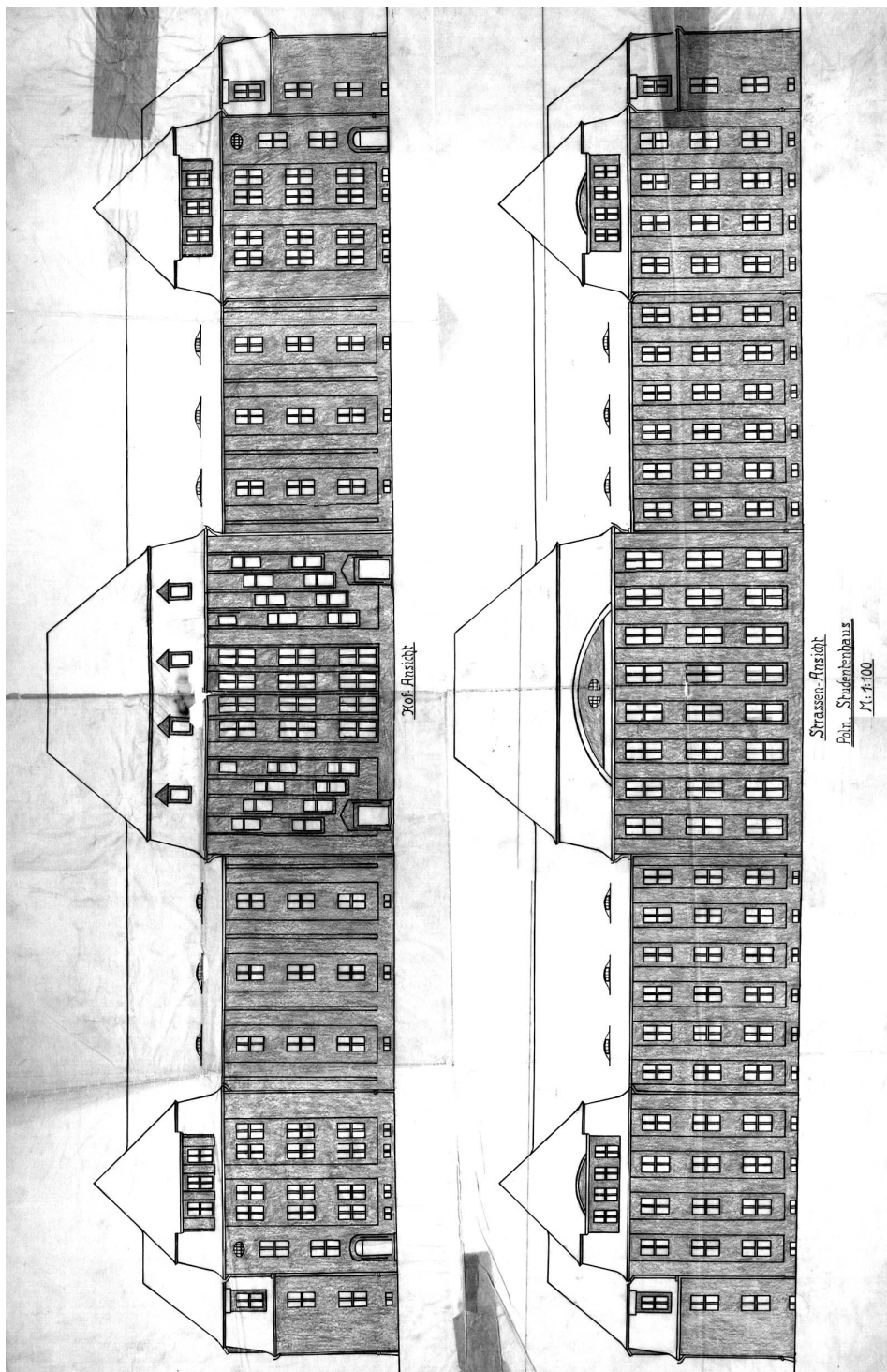
Gefangenen –u. Verwundeten- Sammelstelle Turnhalle Heeresanger.

^a Numer poprawiony na maszynie do pisania. Poprzedni nieczytelny.

^b W oryginale „Gdania”.

Oryginał, maszynopis. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku, sygn. Ms 41/58.

Na odwrocie dokumentu okrągła pieczęć przybita w późniejszym okresie z napisem: „T[owarzystwo] P[rzyjaciół] N[auki] i S[ztuki] Gdańsk”.

Fasada budynku polskiego domu studenckiego przy ul. Heeresanger 11

Dokument II

1939 r., czerwiec 29, Policyjne zalecenia na wypadek ataku na polski dom akademicki w Wolnym Mieście Gdańsku.

Danzig, den 29. Juni 1939.

Anleitung für einen Angriff auf das polnische Studentenhaus,
Danzig-Langfuhr, Heeresanger Nr. 11.

Das Grundstück Heeresanger Nr.11, das als „Polnisches Studentenhaus“ bezeichnet wird, ist ein Gebäudekomplex mit folgenden Gebäuden:

Haus Nr. 11, - ein früheres Mannschaftshaus, mit Unterbringungsmöglichkeit für 2 Kompagnien-,

Haus Nr. 11 a, - ein Wohnhaus, (umgebautes Stallgebäude),

Haus Nr. 11 b, - eine Kirche, (umgebauter Reiterstall),

Haus Nr. 11 c, - ein Wohnhaus, (umgebautes Stallgebäude).

Nach den Bauakten ist das Mannschaftshaus noch in seiner ursprünglichen Form, wie es im Jahre 1913 erbaut worden ist; es sollte für die Unterbringung von 2 Kompagnien dienen und ist in der Mitte durch eine, bis unter die Dachhaut geführte Brandmauer getrennt. Zu jeder Gebäudehälfte gehören zwei Treppenhäuser, also vier Eingänge von der Rückseite des Gebäudes. Von der Strasse und den beiden Giebelseiten sind keine Eingänge. Das Gebäude besitzt:

Kellergeschoss,
Erdgeschoss,
zwei Obergeschosse,
Dachgeschoss.

Die Kellerräume sind zum grössten Teil als Küche, Vorratsräume usw. in Benutzung. Die beiden Wohnhäuser Nr. 11 a und Nr. 11 c sind ehemalige Stallgebäude. Das erste Haus befindet sich dicht hinter dem Mannschaftshaus, das zweite Haus an der Nordostseite der Umfriedungsmauer. Das erste Wohnhaus enthält 14 Familienwohnungen, das zweite 16 Wohnungen. Beide Häuser sind einstöckig und leicht massiv gebaut. Jede Wohnung ist mit einem kleinem Keller versehen.

Die Kirche, Nr. 11 b, hat 3 Eingänge – auf der Nordseite einen Haupteingang und einen Nebeneingang, und auf der Südseite ebenfalls einen Nebeneingang. Das Gebäude ist nicht unterkellert.

Der gesamte Gebäudekomplex ist, wie in der Lageskizze durch roten Strich gekennzeichnet eingefriedet; auf der Strassenzeite Heeresanger und Südseite mit einem Lattenzaun mit dichter Hecke dahinter, vor dem Haus selbst ein eiserner Gartenzaun. Am Südostgiebel des Hauses nr. 11 befindet sich eine etwa 3 m breite

Einfahrt, die durch ein Brettertor verschlossen werden kann. Am Nordwestgiebel gewährt eine etwa 1 m breite Bretterpforte Einlass. Auf der Seite Magdeburgerstrasse und Brösenerweg ist der Gebäudekomplex einer massiven, 2 m hohen Mauer umgeben.

Für den gesamten Gebäudekomplex sind zur Zeit etwa 180 wehrfähige Männer gemeldet. Bei der augenblicklichen, gespannten Lage muss mit Verstärkung durch polizeilich nicht gemeldete Männer gerechnet werden. Den Gegner kann man als gefährlich bezeichnen, weil in ihm die polnische Elite (namentlich Studenten) vereinigt ist, die nach den Erfahrungen der letzten polnischen Studentendemonstrationen durch polnische Offiziere geführt wird. Der Hauptwiderstand ist aus dem an der Strasse gelegenen Mannschaftshaus zu erwarten, das Erkundungen bei dieser Studentendemonstration durch verbarrikadierung, z. B. der Treppenhäuser, noch verstärkt worden ist.

Das Mannschaftshaus ist nach allen Seiten frei und bietet für Verteidiger und Angreifer gutes Schussfeld. Für einen Angriff muss daher der Augenblick der Überraschung ausgenutzt werden; der Angriff ist in den frühen Morgenstunden durchzuführen. Der Hauptstoss muss aus dem Gebäude der Polizeiwache Heeresanger unter Ausnutzung der Deckung, die das Observatorium bietet, durch den Südosteingang erfolgen. Bei entsprechendem Feuerschutz bietet diese Angriffsrichtung Gewähr dafür, unter Vermeidung von Verlusten an das Haus heranzukommen. Die Häuser an der Strassen um das Studentenhaus herum, Heeresanger, Magdeburgerstrasse und Brösenerweg sind dreietagige Gebäude mit ausgebauten Böden. Die Grundstücke Brösenerweg Nr. 44-56 sind durch hohe Bretterzäune von einander getrennt, die ein Durchkommen erschweren und die Möglichkeit bieten, sich dahinter zu verstecken. Heeresanger Nr. 15 und die Strasseneingänge von der Magdeburgerstrasse zur Scharmerstrasse, Herbert – Norkusstrasse, Emil – Berenzstrasse sind durch bewohnte Torbogen überwölbt, deren flache Dächer gute Stellen für M.G.-Nester oder Schütznester bieten. Die Häuser Heeresanger Nr. 32–56 sind mit massiven Balkons zur Strasse Heeresanger in den beiden Obergeschossen versehen, die gleichfalls die Möglichkeit für Schütznester bieten.

Die polnischen Anwohner in dem abriegelten Häuserblock (Vorfeld) sind aus der anliegenden Liste ersichtlich.

Durchführung des Angriffs:

Zur Durchführung des Angriffs mit der Aufgabe der Gefangenahme oder Vernichtung des Gegners bei Widerstand sind folgende Massnahmen zu treffen:

Polizeiliche Massnahmen:

- 1) Äussere Absperrung in der Strassenzügen Max-Halbplatz, Labesweg, Neuer Markt, Pestalozzistrasse, Magdeburgerstrasse in westlichen Richtung, Klein-

Hammerweg, Südrand des Flugplatzes bis Brösenerweg, Brösenerweg, Max-Halbeplatz.

Aufgabe der äusseren Absperrung ist die Unterbindung des Verkehrs in dem abgesperrten Häuserblock, Personen die den Häuserblock verlassen wollen, sind daraufhin zu prüfen, ob sie nicht polnische Staatsangehörige oder Danziger Staatsangehörige sind, die der polnischen Minderheit zuzurechnen sind. Diese Personen sind festzunehmen.

- 2) Innere Absperrung mit Sicherungstreifen an der vier Seiten der Umfassungsmauer der polnischen Gebäudekomplexes.

Aufgabe dieser Sicherungstreifen^a ist die Verhinderung eines Entkommens des Gegners aus dem Gebäudekomplexe, ferner Schutz der angreifenden Truppe gegen etwaige Unterstützung aus dem durch die äussere Absperrung abriegel – ten Häuserblock.

- 3) Durchsuchung des abgeriegelten Häuserblocks (Vorfeld) und Festsetzung der in der anliegenden Liste aufgeführten Polen (Anwohner des polnischen Studentenhauses).

Die Durchsuchung soll den etwaigen Zuzug von polnischen Elementen zur Unterstützung des polnischen Studentenheims verhindern.

Erforderliche Kräfte für die äußere Absperrung:

Doppelposten in folgender Aufstellung:

Max-Halbeplatz – Ecke Labesweg,
 Labesweg – Ecke Luisenstrasse,
 Labesweg – Ecke Hesthastrasse,
 Neuer Markt – Ecke Elsenstrasse,
 Neuer Markt – Ecke Labesweg,
 Pestaslozzistrasse – Ecke Fröbelstrasse,
 Magdeburgerstrasse – Ecke Klein – Hammerweg,
 Flugplatz – Heeresanger,
 Max-Halbeplatz – Ecke Brösenerweg,
 Max-Halbeplatz – Ecke Heeresanger,

mithin 22 Wachtmeister, ausgerüstet mit Karabiner.

Erforderliche Kräfte für die innere Absperrung:

- 4) Streifen zu jede 3 Wachtmeistern – 12 insgesamt, ausgerüstet mit Karabiner und jede Streife mit 1 Maschinenpistole.

Der Rest der Wachtmeister des V. Polizei-Reviers ist zur Durchsuchung des Häuserblocks anzusetzen.

Militärische Maßnahmen:

- 1) Feuerschutz zum Vorgehen der Stosstrupps durch Niederhalten des Gegners ist laut anliegendem Feuerplan aus folgen^{b-b} Maschinengewehrnesten zu gewähren:

- a) Haus Heeresanger Nr. 32 gibt Feuerschutz für Eingang aus der Südseite der Umfriedungsmauer (Haupteingang),
 - b) – Haus Heeresanger Nr. 38 gibt Feuerschutz gegen die Südwestfront des Mannschaftshauses,
 - c) – Haus Magdeburgerstrasse Nr. 38 gibt Feuerschutz gegen die Südwestfront des Familienhauses hinter dem Mannschaftshaus,
 - d) – Haus Magdeburgerstrasse – Durchgang Herbert Norkusstrasse gibt Feuerschutz gegen die Nordostfront des Mannschaftshauses und Südwestfront des hinteren Wohnhauses,
 - e) – Turm Observatorium Überlagerung sämtlicher Feuerräume.
- 2) Stosstrups mit der aufgabe der Säuberung zuerst es Hauses Heeresanger Nr. 11, dann der übrigen Häuser, Heeresanger Nr. 11 a bis 11 c, des polnischen Gebäudekomplexes.
 - 3) Aufräumungstrupps für den fall, dass die Erkundung die erwähnt Verbarrikadierung der Treppenhäuser bestätigt.
Stärke und Ausrüstung: 4 Mann, davon 2 mit Äxten und 2 mit geballten Ladungen und Handbeil oder kleine Beilpicke.

Erforderliche Kräfte zur Übernahme des Feuerschutzes:

- 1) S. M. G. – Zug. Zur Durchführung der aufgaben der Stosstrupps eine Hundertschaft unter Aussparung eines Zuges als Reserve. Die beiden eingesetzten Züge haben je eine Hälfte des Mannschaftshauses durch je 2 Stosstrupps zu säubern.
Stärke des Stosstrupps: Eine Gruppe, ausgerüstet^c mit Gewehr und Handgranaten. Die dritte Gruppe besetzt die beiden Eingänge, nach dem^d die Stosstrupps in das Gebäude eingedrungen sind, und nimmt die Gefangenen entgegen
Gefangenen – Sammelstelle: Turnhalle hinter der Polizeiwache. Bereitstellung zum Angriff erfolgt in der Dunkelheit im Gebäude der Polizeiwache Heeresanger für die Einsatzhundertschaft, für den S.M.G.- Zug in der befohlenen Nestern. Nach der Säuberung ist das Studentenhaus durch 4 Wachtmeister an den Eingängen zu besetzen; Aufgabe Festnahme etwa noch zu entfliehen versuchender Polen.

Anlagen:

- 1.) Eine Lagenskizze mit Absperrungen und Angriffsrichtung auf das polnische Studentenheim,
- 2.) Eine Ansichtskizze des polnischen Studentenheims,
- 3.) Aufstellung der Belegstärke,
- 4.) Liste der Anwohner des polnischen Studentenhauses.

Wedemann^e
Hauptmann und Revierführer

- a W oryginale Sixherungsstreifen. Literę poprawiono ręcznie.
 b-b Odreżcznie naniesiono X.
 c W oryginale ausgerüstet. Literę skreślono odreżcznie.
 d Wyraz dem naniesiono w ramach poprawki.
 e Podpis odreżczny.

Oryginał, maszynopis. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku, sygn. Ms 41/58.

Dokument liczy sobie sześć stron Na stronie drugiej na marginesie okrągła pieczęć przybita w późniejszym okresie z napisem: „T[owarzystwo] P[rzyjaciół] N[auki] i S[ztuki] Gdańsk”. Z tyłu dokumentu odreżczny dopisek naniesiony później prawdopodobnie przez doc. Mariana Pelczara: „Johannes Wedemann. Hauptmann der Schutzpolizei Winterfeldweg 11 (Chopina 11) 414-41”.

Dokument III

Bez daty, prawdopodobnie koniec czerwca 1939 r. Lista mieszkańców Polaków z okolic polskiego domu studenckiego w Wolnym Mieście Gdańsku.

Polen und polnische Minderheiten Umwohner des poln. Studentenheims Heeresanger.

<u>Brösenerweg</u>	1a Pszczyński Leo ¹	Eisenbahnsekretär
„	4 Mliniski Bernhard ²	Eisenbahnarb.
„	4 Kosocki Johann	„
„	6 Petrinski Leo ³	„
„	6 Potratzki Paul	„
„	7 Hallmann Franz	Invalide
„	13 Mionschkowski August ⁴	Eisenbahner
„	48 Bellgrau Steffen	„
„	38 Bieschke Josef	„
„	62 Pelplin Konrad ⁵	„
<u>John – Gibson – Str.</u>	10 Schadach Apolonia	Postbeamter
„	12 Swickowski Kasimier ^{a6}	Eisenbahner
„	18 Gardzielewski Stanislaus	
„	7 Rochentin Josef	Personär
„	7 Piowski Paul	Eisenbahner
„		
<u>Rodensackerstr.</u>	26 Zielinski Alfons	„
<u>Herbert-Norkus-Str.</u>	19 Gracz Franz ⁷	„
„	19 Tischbein Gerhard	Bankbeamte
<u>Kriegerzeile</u>	53 Klebba Franz	Kriegsbeschädigter
„	54 Butkowski ^b Bronislav	Eisenbahner
<u>Scharmerstr.</u>	21 Klebba Leo	Schlosser

„	23 Szelowzek Max	Kranführer
„	25 Grubba Felix	Tischler
<u>Magdeburgerstr.</u>	36 Jendzeitik Alfons ⁸	Eisenbahner
„	36 Gappa Leo ⁹	„ ^c
„	36 Bellgrau Johann	Eisenbahner
„	40 Mazur Steffan	„
<u>Kleinhammerweg</u>	34 Grygielewski Stanislaus	Witwe
„	34 Dmitriewska Katharina	Witwe
„	39 Chechowski Franz	Pensionär
<u>Neuer Markt</u>	9 Chmielewski Josef	Maurer
„	15 Caesar Julius	Ko.
„	17 Cissewski	Josef Schneidermeister
<u>Labesweg</u>	16a Borkowski Robert	Eisenbahner
„	16a Groblewski Katharina	Witwe
„	16a Karpinski Julius	Arb.
<u>Heeresanger</u>	6 Czaplewski Franz	Eisenbahner
„	11 und 11c poln. Studentenheim	
„	34 Gardzielewski Stanislaus	Eisenbahner
„	40 Jurczyk Johann ¹⁰	„

^a Imię poprawione na maszynie do pisania. Poprzednie: Stanislaus.

^b Nazwisko poprawione na maszynie do pisania. Poprzednie: Btkowski.

^c Całość poprawiona na maszynie do pisania. Poprzednio: Dmitrowska Katharina Witwe.

¹ Pszczoliński Leon, ur. 23.02.1908 r. w Gdańsku. W Polskich Kolejach Państwowych (PKP) zatrudniony od 3.09.1927 r. Od 18.10.1937 r. zatrudniony na stacji Zoppot (Sopot). Aresztowany w dniu 12.09.1939 r. przebywał do 27.07.1940 r. w obozie koncentracyjnym Stutthof. Po zwolnieniu do grudnia 1941 r. pozostawał bez pracy. Od stycznia 1942 do 25.11.1945 r. przebywał na terenie Norwegii, gdzie został wysłany jako robotnik Organisation Todt. W listopadzie 1945 r. powrócił do kraju.

² Młyński Bernard, ur. 4.06.1882 r. w Kobysewie pow. Kartuzy. Zatrudniony w PKP od 29.08.1922 r. Aresztowany w dniu 1.09.1939 r. do grudnia 1941 przebywał w obozie koncentracyjnym Stutthof.

³ Petryński Leon, ur. 24.05.1883 r. w Przodkowie, pow. Kartuzy. W PKP od 2.05.1922 r. Aresztowany w dniu 1.09.1939 r. przebywał w obozach koncentracyjnych Stutthof, i Oranienburg. Zmarł w Oranienburgu w dniu 26.04.1940 r.

⁴ Mionskowski Augustyn, ur. 18.08.1884 r. w pow. Kartuzy. W PKP od 27.03.1921 r. Aresztowany w dniu 1.09.1939 r. Przebywał w obozie koncentracyjnym Stutthof. Rozstrzelany w dniu 2.03.1940 r.

⁵ Pelpliński Konrad, ur. 3.04.1902 r. w Szlachcie, pow. Czersk. W PKP od 28.11.1928 r. Ostatnio zatrudniony na stacji PKP Zoppot (Sopot). Aresztowany w dniu 1.09.1939 r. przebywał w obozach koncentracyjnych Stutthof, Sachsenhausen, Dachau. Zwolniony w dniu 29.04.1945 r. We wrześniu 1945 r. powrócił do Polski.

⁶ Świczkowski Kazimierz, ur. 15.07.1907 r. w Grabowie, pow. Starogard Gdański. W PKP od 6.09.1939, od 15.11.1938 r. zatrudniony w parowozowni w Gdańsku. Aresztowany w dniu 1.09.1939 r., zwolniony i ponownie osadzony. Dalszych danych brak.

⁷ Gracz Franciszek, ur. 3.08.1908 w Gdańsku. W PKP od 20.04.1927 r. aresztowany 13.11.1939 r. przebywał w obozach koncentracyjnych Stutthof i Sachsenhausen. Zmarł w Sachsenhausen 17.05.1940 r.

- ⁸ Jedrzejczyk Alfons, ur. 29.9.1910 r. w Śliwicach Wielkich pow. Tuchola. W PKP od 26.06.1929 r. Aresztowano go w dniu 25.08.1939 r., zatem jeszcze przed wybuchem wojny. Przebywał w Gdańsku w więzieniu, następnie w obozach koncentracyjnych Stutthof i Oranienburg. Zmarł w Oranienburgu 11.06.1941 r.
- ⁹ Gappa Leon, ur. 26.03.1893 r. w Sobowidzu pow. Tczew. W PKP od 2.01.1923 r. Aresztowany 4.01.1940 r. przebywał w obozach koncentracyjnych Stutthof, Oranienburg, Mauthausen. Zmarł w Mauthausen 12.11.1940 r.
- ¹⁰ Jurczyk Jan, ur. 8.06.1898 r. w Garczynie pow. Kościerzyna. W PKP od 2.12.1926 r. Od 19.05.1938 r. na stacji Gdańsk Główny. Od 1.09.1939 r. ukrywał się przez tydzień, po czym powrócił do Gdańska. Od 16.09.1939 r. do końca wojny na robotach przymusowych.

Oryginał, maszynopis. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku, sygn. Ms 41/58.

Dokument IV

Bez daty, prawdopodobnie koniec czerwca 1939 r. Zestawienie mieszkańców – Polaków zamieszkujących polski dom akademicki w Wolnym Mieście Gdańsku i jego okolice.

^aV. Polizei- Revier
Nebenstelle Heeresanger^a

Aufstellung der im polnischen Studentenheim und in den Nebengebäuden auf dem V. Polizei- Revier gemeldeten Personen.

Insgesamt				Auf die Berufe entfallen:				davon sind:							
Lfd. Nr.	Män-ner	Frau-en	Kin-der	Studenten		Eisenbahner		Privat.		Arb.		Polen		Danziger	
				M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.
Studentenhaus															
11	108	29	3	107		1	1		9			108	16		3
Eisenbahnerwohnung															
11a	14	9	10			9		3		1		13	5	1	4
Polnische Kirche^b															
11b	1	2											2	1	
Eisenbahnerwohnung															
11 c	57	21	68			19	5	9		5		45	16	12	
Sa:	180	61	81	107		29	6	12	9	6		166	39	14	7

^{a-a} Pieczęć

^b Odręcznie poprawiono. Poprzednio: Kirsche.

Oryginał, maszynopis. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku, sygn. Ms 41/58.